

Б.А. Писаренко
академік АЕН України

Н.Б. Проценко
*канд. екон. наук
м. Житомир*

ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Ключова роль інноваційного фактора в процесі економічного росту більшості країн світу реалізується на сучасному етапі через систему державних технологічних пріоритетів. Доля технологічних інновацій в об'ємі ВВП розвинутих країн складає від 70 до 90 %. В той же час сфера впливу наукоємних технологій обмежується не тільки економічною системою, зокрема, такими її важливими характеристиками, як ВВП, об'єми промислового виробництва, зайнятість,

продуктивність праці персоналу і технологічного обладнання, але й системного управління інноваційними процесами безпосередньо на промислових підприємствах. Україна належить до тих країн, чий рівень економічного розвитку не відповідає рівню інноваційного та освітнього потенціалу. Однією із причин цього є відсутність дієвого механізму управління інноваційними процесами.

Стан вивчення проблеми і аналіз останніх публікацій. Світові тенденції на практиці підтвердили, що подальший

розвиток економіки забезпечується передусім конкурентоспроможністю інноваційного потенціалу суспільства і здатністю трансформувати його у позитивний результат. Це доведено в роботах А. А. Жамойди [1], М. П. Завліна, О. К. Казанцева, П. Е. Менделі [2, с. 23–30], Д. І. Кокуріна [3, с. 252–258], Е. І. Крилова, В. М. Власова, І. В. Журавльова [4, с. 124–26], О. Ланко [5, с. 44–49, с. 191–202], В. І. Ляшенко [6, с. 398–402], А. А. Садекова, В. М. Катрича [7, с. 27–32, с. 135–139], Т. Е. Унковської [8, с. 9–18], Й. Шумпетера [9, с. 112–118] та інших роботах. В той же час наукові роботи, присвячені управлінню інноваційними процесами на підприємстві, відсутні.

Мета дослідження полягає у висвітленні змісту та специфіки механізму управління інноваційними процесами на промислових підприємствах, а також обґрунтуванні регламентної системи управління інноваційним процесом на промисловому підприємстві.

Викладення основного матеріалу дослідження. Відповідно до статистичних даних ВТО і ЮНКТАД, світовий ринок технологій промисловості в 2005 р. оцінювався майже в 2 660 млрд. доларів США. Найбільший його сегмент — ринок обладнання й устаткування — склав майже 2 300 млрд. доларів США; ринок ліцензій і патентів та ринок науково-технічних послуг склали відповідно 77 і 205 млрд. доларів США (рис. 1).

Ринок науково-технічних послуг також має тенденції до зростання. Ріст обсягу цього сегмента світового ринку технологій у 2005 р. відносно 2004 р. склав 7%. Провідними експортерами цього ринку в 2005 р. були: США — 55,3 млрд. дол. (33%), Великобританія — 35,3 млрд. дол. (21%), Німеччина — 31,7 млрд. дол. (19%), Франція — 21,0 млрд. дол. (12,35%), Японія — 19,7 млрд. дол. (11,6%), Італія — 15,7 млрд. дол. (9%) — країни, що є членами ВТО. Слід відзначити високі темпи нарощування експорту науково-технічних послуг Китаєм у 2 рази і Кореєю в 1,6 рази відносно 2004 року, що свідчить про ріст конкурентоспроможності науково-технічного потенціалу цих країн на світовому ринку (рис. 2).

Географічна структура імпорту науково-технічних послуг за цей же період має такий вигляд: США — 35 млрд. дол. (20,6%), Німеччина — 41,9 млрд. дол. (24,7%), Японія — 25,5 млрд. дол. (15%), Італія — 19,7 млрд. дол. (11,6%), Франція — 18 млрд. дол. (10,6%), Великобританія — 15,7 млрд. дол. (9,2%) (рис. 3).

В розвинутих країнах частка нових й удосконалених товарів, техніки і технологій складає понад 70% приросту ВВП. Україна належить до тих країн, чий рівень економічного стану не відповідає ступеню науково-технічного розвитку та освітнього потенціалу. Відбувається фактичний занепад заводського сектора науки та дослідно-виробничої бази (табл. 1, 2). В Україні досі не вироблено комплексного підходу до інноваційної справи. По суті, протягом останнього десятиліття вітчизняний науково-дослідний потенціал залишився незатребуваним. Це — граничний термін. Якщо така ситуація домінуватиме ще 3–4 роки, неодмінно станеться розрив у передачі наукових шкіл від покоління до покоління з неминучим «інтелектуальним провалом».

Аналіз роботи промислових підприємств України показує, що сьогодні зберігається тенденція падіння інноваційної активності виробничої сфери (табл. 1). Так, якщо в 1994 р. 2181 промислове підприємство впровад-

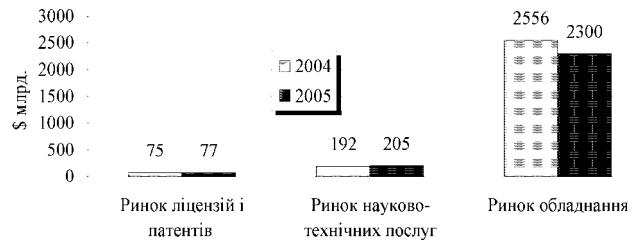

Рис. 1. Динаміка структури світового ринку технологій у 2004–2005 рр., млрд. дол. США

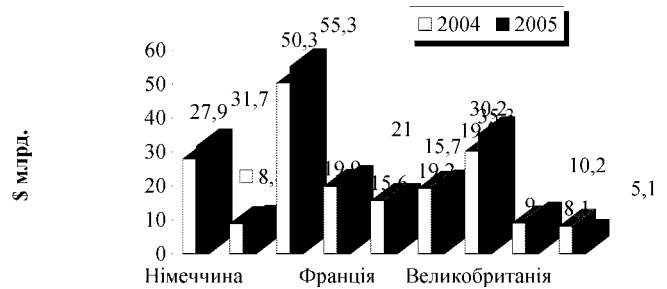

Рис. 2. Провідні експортери науково-технічних послуг за 2004–2005 рр., млрд. дол. США

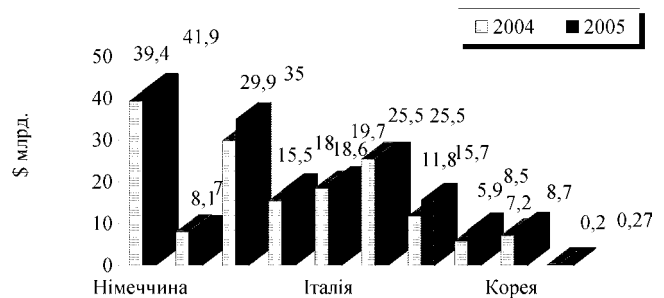

Рис. 3. Провідні імпортери науково-технічних послуг за 2004–2005 рр., млрд. дол. США

жувало інновації, то в 2006 р. тільки 999, або в 2,18 рази менше. Особливо низький рівень інноваційної активності на промислових підприємствах Житомирської області (табл. 2). В Житомирській області частка промислових підприємств, що впроваджують інновації, майже в 5 разів менша, ніж в цілому по Україні, і є однією з найнижчих серед регіонів.

Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації, в Житомирській області за період з 2000 по 2005 рік знизилась з 62 до 29, тобто більш ніж у 2 рази, а їх частка в загальній кількості промислових підприємств складає лише 1,8%. Із 1 383 промислових підприємств Житомирської області тільки 15 впроваджували нові технологічні процеси (табл. 2).

Зменшення об'єму впровадження інновацій призводить до зниження технологічної конкурентоспроможності, що зменшує можливості просування продукції промислових підприємств на ринки збуту. П'ятнадцять років тому з'явився Державний інноваційний фонд. Справа ця була в Україні новою. Слабкий менеджмент, відсутність ґрунтовного прогнозування призвели до того, що замість прибутків від інновацій виникли проблеми: сотні мільйонів гривень витратили не за призначенням — вітчизняні господарники поповнювали цими грошима обігові кошти підприємств, здійснюючи просте розширення виробниц-

Основні показники інноваційної діяльності промислових підприємств України

Найменування показників	Роки									
	1994	1998	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1. Кількість підприємств, що впроваджували інновації	2181	1491	1503	1506	1120	1120	958	999	999	1186
2. Частка в загальній кількості підприємств, %	26,0	14,8	14,3	14,6	11,5	11,5	10,0	8,9	8,9	8,9

Таблиця 2

Показники інноваційного процесу на промислових підприємствах Житомирської області

Найменування показників	Роки							
	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2008	
1. Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації, одиниць у тому числі	62	66	31	7	30	40	40	
Кількість інноваційно-активних промислових підприємств	80	79	40	36	42	41	41	
впроваджували нові технологічні процеси	13	16	12	15	11	10	23	
з них маловідходні, ресурсозберігаючі та безвідходні	7	6	7	3	8	7	7	
освоювали виробництво видів інноваційної продукції (2001–2002 рр. – нові види продукції)	57	64	22	7	22	15	16	
з них нових видів техніки	6	6	7	5	5	4	7	
2. Частка промислових підприємств, що впроваджували інновації, в загальній кількості промислових підприємств, %	4,0	4,0	1,9	1,8	1,8	2,3	2,3	
3. Загальний обсяг інноваційних витрат у промисловості, тис. грн. у тому числі за напрямками	27663,8	51018,3	24698,1	16688,6	46697,1	28962,0	48563,7	
дослідження і розробки	357,2	242,2	23,7	4,4	–	–	165,0	
придбання нових технологій	307,3	–	8,7	0,6	290,0	130,0	–	
придбання машин, обладнання, установок, інших засобів та капітальні витрати, пов'язані з упровадженням інновацій	24391,1	42828,2	18960,1	11113,7	39559,9	25535,4	468,9	
маркетинг, реклама	351,3	687,7	1746,0	2469,7	2645,0	480,8	–	
інші	2256,9	7260,2	3959,6	3100,2	4302,2	2815,8	1506,6	

тва. Не обійшлося і без зловживань. Це не тільки завдало державі значних фінансових збитків, але і підірвало у суспільстві довіру до ефективності інноваційних капіталовкладень у нашій країні. Більше того, така ситуація породила думку про неспроможність вітчизняних інновацій трансформуватись у позитивний комерційний результат, що, звісно, суттєво пригальмувало банківські фінансування модернізації та запровадження нової продукції в Україні. А суспільна упередженість принизила статус інновацій.

Для того, щоб інноваційно-інвестиційний розвиток виробництва із декларацій та намірів перевести в реальність, потрібно впровадити більш раціональну модель. Світовий досвід вказує принаймні на дві інноваційні моделі, які вдало реалізуються в розвинених країнах. Свого часу Франція вибрала так звану модель «100 провідних технологій». Японія теж розвивається за подібною моделлю. А США, наприклад, зосередили увагу на розвитку однієї («військової») галузі, а отримані тут технологічні розробки поширюють на інші галузі економіки. Це, зрештою, забезпечило їм світове технологічне лідерство майже у всіх сферах.

Виходячи із цього, на підприємствах доцільно створити робочі групи вивчення і впровадження прогресивних інновацій.

Питання інноваційно-інвестиційної моделі розвитку виробництва знайшло відображення у працях ряду авторів: Д. Аакера, А. С. Гальчинського, В. М. Гейця, А. К. Кінаха, С. М. Кацури, Д. І. Кокуріна, В. І. Ландика, Є. А. Олейни-

кова, Т. Є. Унковської, В. В. Шеремета, В. М. Павлюченка, П. С. Харіва. Це знайшло підтвердження і в законі «Про інноваційну діяльність» [10]. В цих роботах обґрунтовується необхідність переходу від індустріальної (інженерної) моделі розвитку до інноваційної і вказується на необхідність пошуку ефективних форм розповсюдження інновацій. Методологічних розробок з виявлення, вивчення і розповсюдження впроваджених інновацій практично немає.

Аналіз роботи промислових підприємств Житомирської області (табл. 2) показав, що вітчизняні підприємства в більшості своїй продовжують використовувати інженерну (індустріальну) модель розвитку виробництва, в той час як в розвинених країнах вже здійснений перехід до інноваційно-інвестиційної моделі. Розвинуті країни знаходяться на етапі постіндустріального розвитку виробництва, тому що індустріальна модель розвитку виробництва вичерпала свої можливості і окреслила межі підвищення ефективності.

Наслідком застосування інженерної моделі організації виробництва в Україні є те, що об'єм наукоємної продукції на промислових підприємствах України складає 0,83 % від загального об'єму, що в 20?30 разів нижче світового рівня, а погодинний рівень продуктивності в машинобудуванні майже в 60 разів нижчий у порівнянні з США. Частка обсягу реалізації інноваційної продукції у загальному обсязі реалізації промислової продукції в Україні складає всього 4–5 % (табл. 3).

Обсяг реалізації інноваційної продукції в Україні (у фактичних цінах, млн. грн.)

Показники	Роки					
	2000	2003	2004	2005	2006	2007
Всього реалізовано інноваційної продукції	12 148,3	12 882,1	18 784,0	24 995,4	30892,27	40188,0
У тому числі принципово нової	3 813,6	5 640,9	9542,3	12 494	18194,9	22305,8
із загального обсягу поставлено на експорт	3 023,6	4 776,2	7 984,4	12 494	12797,6	14660,6
Частка обсягу реалізації інноваційної продукції у загальному обсягу реалізації промислової продукції, %	6,0	4,0	4,0	5,0	5,6	6,0

Характерною ознакою постіндустріального суспільства є те, що генерування нових знань і цінної інформації набуває статусу пріоритетної стратегічної діяльності: промисловість виробляє конкурентоспроможний продукт у вигляді нових концептуальних підходів та парадигми інноваційної моделі розвитку, технологій, відкриттів і винаходів, товарів і послуг, оригінальних методик і ноу-хау в підприємстві.

Це актуалізує духовно-матеріальне підкріплення національного шляху розвитку загалом, який зумовлюється комплексністю забезпечення ефективного функціонування усіх сфер діяльності — соціальної, економічної, фінансової, політичної, науково-технічної, виробничої, культурно-духовної, правової. Безумовно, при цьому, в першу чергу, потрібні енергійні зусилля щодо цілеспрямованої та активної участі в продукуванні та реалізації інноваційних нововведень, які впливають на ефективність усіх сегментів життєдіяльності людських утворень як на рівні особистостей, громад чи регіональних спільнот, так і на рівні нації, держави.

Інноваційна модель дає змогу швидко знаходити, оцінювати і використовувати інновації — об'єкт інтелектуальної власності. Низькі показники результативності інноваційного процесу є результатом відсталості інноваційної стратегії, недосконалої організації роботи з виявлення, вивчення та впровадження прогресивних інновацій на підприємствах. На сьогодні робота з використання інновацій на більшості підприємств згорнута або організована за принципами, які не відповідають ринковим відносинам. Наші дослідження показують, що інноваційна стратегія підпорядковується егоїстичним інтересам високостатусних авторів, технічна і економічна експертиза інноваційних проектів є недосконалою, не задіяні конкурсно-конкурентні механізми, немає зацікавленості авторів в подачі цінних пропозицій в рамках системи виконання службових обов'язків, згорнута робота підрозділів, які займалися раніше забезпеченням спеціалістів науково-технічною і економічною інформацією, обмежені можливості для експериментальної перевірки ідей. В багатьох випадках, дефіцитні засоби витрачаються на впровадження незначних або завідомо збиткових і навіть шкідливих пропозицій — псевдоінновацій. Це підриває довіру економічних служб до результатів інноваційної діяльності.

Одним з актуальних завдань розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності є створення інноваційного попиту в Україні. Наше ринкове господарство поки що саме не продукує такої потреби. Незважаючи на чисельні рішення на державному рівні щодо пріоритетного розвитку наукомістких галузей виробництва, вони залишаються здебільшого низькотехнологічними і ресурсовитратними. Вітчизняні підприємства, які протягом тривалого часу працювали в умовах планової економіки, є, по суті, ма-

лоздатними до технологічних новацій. Від них, здебільшого, надходять пропозиції про звичайне розширення виробництва. Інноваційних проектів явно замало, та ще й 80 % з них не обґрунтовані маркетинговим прогнозом. Це пояснюється тим, що розвиток виробництва не був продиктований інноваційним ринковим попитом, а кошти роздані під малоперспективні проекти і програми. Змінювати інноваційний попит в Україні необхідно на принципово нових, цивілізованих засадах, з прозорою, всім зрозумілою процедурою, з обов'язковою ґрунтовною експертизою. Нам потрібно переконати управлінський персонал в тому, що інвестиції у нові види продукції — це високоприбуткова справа соціальної ваги.

Застаріла і недосконала система управління інноваційною діяльністю на підприємствах є основним гальмом інтенсифікації промислового виробництва і забезпечення економічної стійкості. Сьогодні впроваджує інновації тільки 1/6 промислових підприємств України.

Конкурентоспроможність та успіх будь-якого підприємства залежать від обґрунтування здійснюваної ним інноваційної стратегії, масштабів та ефективності розробки і освоєння нововведень. Інноваційна стратегія представляє собою гнучку динамічну систему, яка забезпечує розв'язання різноманітних задач, які виникають у процесі розробки та реалізації нововведень у відповідності до кон'юнктури ринку, яка постійно змінюється. Інноваційна стратегія викликає, по-перше, необхідність оперативного реагувати на появу найновіших наукових відкриттів, винаходів; по-друге, орієнтуватися в умовах великої кількості нововведень та приймати оптимальні рішення, якими підприємство буде керуватись у своїй діяльності, що пов'язана із завоюванням ринку або розширенням його сфери; по-третє, використовувати досвід інших підприємств, що успішно реалізують нововведення. Іншими словами, інновації можуть дати неоціненні переваги підприємству перед іншими підприємствами-конкурентами.

Термін і поняття «інновації» як нову економічну категорію в науковий оборот ввів австрійський вчений Й. А. Шумпетер. В роботі «Економічні цикли» Й. А. Шумпетер досліджував основні поняття теорії інноваційних процесів [9, с. 112?118]. Автор розглядав інновації як зміну технології і управління, як нові комбінації використання ресурсів. При цьому він розглядав економічну інновацію як економічний вплив технічної зміни.

В Законі України «Про інноваційну діяльність» [10] інновації розглядаються як знову створені (побудовані) і (або) удосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру і якості виробництва та (або) соціальної сфери.

Розглядаючи різні варіанти визначення поняття «інновація» в роботах Л. І. Федулової, О. Князя, В. Е. Ворон-

кової, В. П. Пономарева, А. С. Гальчинського, В. М. Гейця, А. К. Кінаха, Д. І. Кокуріна, О. Ланко, Т. Є. Унковської, В. І. Ляшенко, можна дати йому узагальнююче формулювання: інновація є будь-яке технічне, технологічне, організаційне, економічне, управлінське, соціальне нововведення, рішення, система, процедура або метод, що суттєво відрізняється від існуючої практики і вперше використовується на даному підприємстві.

Аналіз сучасного розвитку світової економіки показує, що інноваційні процеси пронизують всю науково-технічну, виробничу, маркетингову діяльність підприємств і все більше орієнтуються на задоволення потреб ринку.

Для того, щоб Україні адаптуватися до нових економічних умов в контексті сучасної глобалізації та для забезпечення захисту національної економіки від деструктивних зовнішніх впливів, потрібно послідовно втілювати стратегію переходу до інноваційної моделі економічного зростання. Це потребує якісно нових підходів до організації інноваційної діяльності і, перш за все, організації системи управління інноваціями. Використання інновацій є основою забезпечення ефективності інноваційного циклу, основними етапами якого є одержання наукових результатів, передача їх у виробництво та масштабне використання. Кожний етап інноваційного циклу знаходиться під впливом ринкових факторів: організаційних, інформаційних, управлінських, фінансових, конкурентних та ін. Їх урахування визначає доцільність, напрямки, масштаби, темпи і форми використання інновацій. Інноваційна діяльність — це комплекс робіт, які базуються на використанні інтелектуальної та промислової власності з метою створення науково-технічної і соціально-економічної продукції та впровадження прогресивних технологій.

До інноваційної діяльності відноситься сукупність наступних науково-технічних, організаційно-економічних, управлінських та соціальних робіт:

- 1) проведення маркетингових, науково-дослідних, проектно-конструкторських, економічних досліджень, розробок, пов'язаних з інноваційними процесами;
- 2) організація впровадження і розповсюдження винаходів, «ноу-хау»: науково-технічних, технологічних, організаційно-економічних, управлінських розробок, включаючи створення дослідних зразків, проведення випробувань, розробка і передача прогресивних технологій і науково-технічної документації, комплексна підготовка виробництва;
- 3) проведення патентних досліджень, робіт з дизайну;
- 4) організація інформаційного пошуку, створення і ведення бази даних науково-технічної, організаційно-економічної та управлінської інформації;
- 5) організація експертизи проектів, проведення конкурсів, консалтингу;
- 6) вирішення організаційно-правових, економічних, управлінських проблем, пов'язаних з інноваційною діяльністю;
- 7) підготовка і підвищення кваліфікації персоналу в галузі інтелектуальної діяльності, нової техніки і технології, ринкових механізмів;
- 8) проведення робіт в галузі створення інформаційних технологій та продуктів;
- 9) висвітлення досягнень науки, техніки і організації виробництва, проведення виставок, ярмарок, організація рекламної діяльності;
- 10) міжнародне науково-технічне співробітництво;
- 11) виявлення, вивчення і впровадження прогресивного інноваційного досвіду.

Інноваційний процес складається із наступних етапів:

1. Визначення потреби у нововведенні: а) обізнаність з проблемою; б) виявлення розриву у використанні; в) визначення потреби у нововведенні; г) проявлення заінтересованості у нововведенні; д) переконання персоналу підприємства в необхідності нововведення.

2. Збір інформації про нововведення: а) збір інформації; б) початкове уявлення про нововведення; в) пошук нововведення.

3. Попередній вибір нововведення: а) розробка нововведення; б) пропозиція нововведення; в) оцінка інформації про нововведення; г) формування установок до нововведення; д) колективна оцінка інформації про нововведення; е) вибір нововведення.

4. Прийняття рішення про нововведення: а) затвердження рішення про впровадження нововведення; б) повідомлення про рішення.

5. Впровадження: а) пробне впровадження; б) початок виробничого впровадження; в) повне впровадження; г) використання.

6. Інституціоналізація: а) тривале використання; б) рутинізація; в) припинення використання нововведення.

Здійснення інноваційної діяльності потребує значних витрат ресурсів. У зв'язку з тим, що у більшості підприємств немає вільних коштів для здійснення інноваційної діяльності, а великі ставки банківських відсотків за кредит роблять його практично недоступним для більшості підприємств, необхідно, в першу чергу, використовувати впроваджені інноваційні розробки. Виконані нами розрахунки показують, що запозичення інноваційних розробок вимагає в 5?10 разів менше витрат, ніж самостійні розробки, а також дає значний вигравш у часі. Тому для конкурентоспроможного функціонування галузей економіки України в сучасних умовах особливого значення набувають безінвестиційні резерви росту ефективності виробництва. Серед них найбільш прості та дієві — запозичення впроваджених інновацій. Їх використання представляє проблему великої практичної цінності. Використання впроваджених інновацій є одним з найбільших малоінвестиційних резервів росту ефективності.

Якщо природні ресурси є вичерпним фактором росту ефективності, оскільки вони непоновлювані, то інновації — прогресуючий фактор, оскільки вони постійно поновлюються і є невичерпними. Обсяг інновацій постійно зростає у відповідності до збільшення кількості підприємств, робочих місць, чисельності і професіонального рівня виробничого персоналу. Інновації постійно поновлюються: на зміну застарілим приходять нові, більш прогресивні та ефективні. Впроваджені інновації в умовах ринкових відносин — найбільш дешевий і доступний ресурс. Їх використання не потребує значних капітальних вкладень.

Ріст обсягів промислового виробництва призводить до постійного збільшення значення впроваджених інновацій у зв'язку з можливістю багаторазового їх використання. За результатами дослідження встановлено, що продуктивність праці на високотехнологічних підприємствах з інноваційно-інвестиційною моделлю розвитку в 2?3 рази вище середньої, а на низькотехнологічних — в 3?4 рази нижче середньої. Розрахунки показують, що якби всі промислові підприємства перейшли на інноваційно-інвестиційну модель розвитку, то це дало б змогу підняти продуктивність праці в народному господарстві

без значних додаткових капітальних витрат на 30–40 %. Це означає додаткове щорічне зростання ВВП на 30?40 млрд. грн. Подібного резерву росту ефективності виробництва не існує.

Таким чином, використання впроваджених інновацій є економічним фактором великої практичної цінності. Від вирішення цього питання залежить конкурентоспроможність, ефективність та стабільність функціонування промислових підприємств.

Авторами запропонована класифікація інновацій за видами (рис. 4). При цьому потрібно виходити з того, що на виробництві вирішуються технічні, технологічні, економічні, організаційні, соціальні питання. В даному зв'язку потрібно розрізняти техніко-технологічні, організаційні, управлінські, економічні, соціальні інновації.

Техніко-технологічні інновації — це нові і прогресивні, або модернізовані машини, механізми, інструменти, апарати управління машинами, пристрої, технологічні процеси, інші прогресивні матеріальні засоби.

Інновації в області організації представляють більш досконалу, в порівнянні з існуючою, організацію виробництва, управління, праці, підготовки виробництва в основних, допоміжних та обслуговуючих підрозділах, контролю якості, оперативного планування виробництва.

Економічні інновації виражаються розробкою прогресивних: 1) систем показників (інноваційних програм, капітальних вкладень, ефективності використання матеріальних ресурсів, основних виробничих фондів, виробничих потужностей, трудових ресурсів); 2) норм та нормативів (відрахувань, запасів сировини та матеріалів, терміну будівництва, витрат матеріалів у виробництві, витрат матеріалів на ремонт та експлуатацію основних виробничих фондів); 3) цін (договірні ціни, оптові ціни підприємства, планування та прогнозування цін, встановлення цін, розробка прейскурантів, контроль за рівнем цін); 4) утворення та використання виробничих фондів; 5) систем оцінки (ефективності виробництва,

нової техніки, економічної ефективності нової продукції, рівня якості продукції, якості праці, технологічних та виробничих систем, якості персоналу).

Соціальні інновації полягають в утворенні методів забезпечення сприятливих умов праці, побуту, доброго психологічного клімату тощо.

В табл. 4 наведена розроблена авторами бальна оцінка інновацій за ступенем новизни та складністю розв'язуваної задачі.

Виконаний нами аналіз використання інновацій за опублікованими даними показує, що 80 % розробок застосовується тільки на одному підприємстві, менше 20 % — на трьох-чотирьох і лише 0,6 % — на п'яти.

Щодо винаходів, то 90 % їх взагалі не отримують широкого розповсюдження та вводяться лише на одному підприємстві. Це одне з підтверджень недосконалості існуючої системи обміну інноваціями та запозичення інноваційного досвіду. Із 100 винаходів в Україні впроваджується тільки 6, тобто 6 %, в той час як у Фінляндії із 100 винаходів 30 впроваджується у виробництво, тобто 30 %, або в 5 разів більше, ніж в Україні, що відмічається в роботі Т. А. Грамотенко.

Для управління інноваційно-інвестиційним процесом на рівні держави створювати ще одне міністерство нецільно — у нас їх і так багато. Очевидно, ефективною формою може стати агентство або асоціація з таким статусом, яке має національне космічне агентство. Саме така державна структура розроблятиме проекти законодавчих норм з урахуванням сучасних світових стандартів, вивчатиме ринок інновацій, співпрацюватиме з конкретними компаніями як в нашій країні, так і за кордоном. Вона має постійно і систематично займатись цим стратегічним напрямком і нести за нього відповідальність, бо розраховувати на те, що сам ринок розставить все на свої місця, — необачно. І практика такого підходу до цієї проблеми протягом 90-х років ХХ століття ще раз виразно підтвердила, що час архаїчного саморегулювання минув. В той же

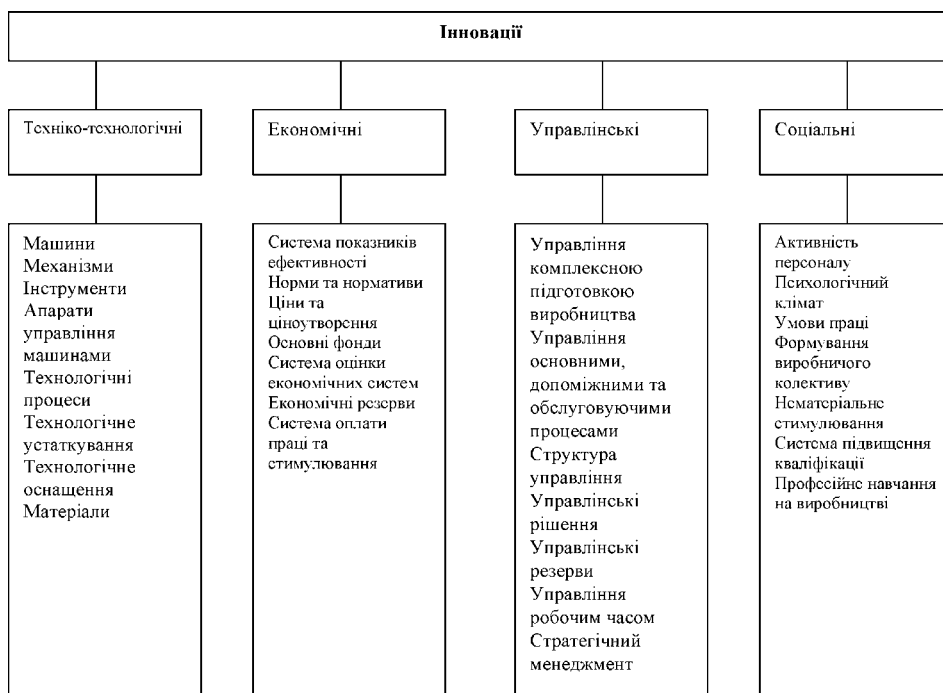

Рис. 4. Класифікація видів інновацій

Бальна оцінка інновацій за ступенем новизни та складністю розв'язуваної задачі

Складність розв'язуваної задачі	Ступінь новизни інновації		
	Вдосконалення, які мають локальну новизну	Традиційні вдосконалення зі світовою новизною	Повністю нові, які не мають собі аналогів та прототипів
Конструкція однієї простої деталі, зміна одного параметра, операції простого технологічного, управлінського, економічного і соціального процесів, компоненту рецептур тощо	1	10	30
Конструкція складної деталі, вузла або деяких неосновних вузлів машин, зміна двох або більше неосновних параметрів, операції технологічного, управлінського, економічного, соціального процесів, рецептур тощо	2	15	45
Конструкція одного основного вузла або декількох неосновних вузлів машин, механізмів, неосновна частина технологічних, управлінських, економічних, соціальних процесів, рецептур тощо	3	20	60
Конструкція декількох основних вузлів, основні процеси технології, організації праці, виробництва, управління, економічного і соціального розвитку, основна частина рецептури тощо	4	25	75
Конструкція машини, приладу, верстата, апаратури, споруди, технологічні процеси, організації праці, виробництва, управління, економічного і соціального розвитку, рецептури тощо	5	35	105
Конструкція машини, приладу, верстата, апаратури, споруди, зі складною кінематикою, апаратурою, системою контролю з радіоелектронною схемою, конструкція силових машин, двигунів, агрегатів, комплексні технологічні процеси, системи організації праці, виробництва, управління, складні рецептури тощо	6	45	135
Конструкція машини, апаратури, споруди зі складною системою контролю автоматичних поточних ліній, які складаються з нових видів обладнання, системи управління та регулювання, складні комплексні технологічні процеси, системи організації праці, виробництва, управління, рецептури особливої складності тощо	7	55	165
Конструкція, технологічні процеси, рецептури особливої складності, які відносяться до нових розділів науки та техніки; системи організації, управління, планування, які відносяться до нових галузей виробництва	8	65	195

час, держава не може монополізувати всю діяльність, пов'язану з інноваційно-інвестиційними процесами.

Приватні спеціалізовані компанії — прогнозно-маркетингові, науково-технічні, кредитно-фінансові, страхові, юридичні, пусконаладжувальні — оперативніше і з більшим економічним ефектом справляються зі своїми функціями, а спеціалізована структура виконавчої влади — Національне інноваційно-інвестиційне агентство — має організувати і координувати такий процес, контролювати, щоб державні кошти, виділені для інновацій, використовувались за призначенням.

В табл. 5 наведено перелік розроблених авторами показників, що характеризують рівень інноваційної активності промислових підприємств.

Однією із проблем інноваційно-інвестиційної моделі розвитку виробництва є забезпечення вільного доступу до винаходів і раціоналізаторських пропозицій усім бажаним, зберігаючи водночас комерційну таємницю. Тобто необхідно створити механізм надійного захисту прав інтелектуальної власності.

Таким чином, одним з першочергових завдань є законодавче визначення основних засад національної системи інноваційної діяльності, розробка законів та інших нормативно-правових актів, насамперед тих, що стосуються ринків венчурного капіталу, запровадження оцінки об'єктів інтелектуальної власності, створення фінансово-інноваційних підприємств різних форм власності, механізму їх кредитного та страхового стимулювання. Крім того, необхідно гармонізувати правові норми в сфері інновацій з нормами міжнародного права, зробити так, щоб вони не випадали з законодавчого поля Євросоюзу.

Аналіз показує, що від 25 % до 35 % всіх нововведень на підприємствах впроваджується на основі даних про їх застосування. З метою ефективного використання інновацій на промислових підприємствах необхідно створити систему виявлення, вивчення, відбору та впровадження інновацій. Для цього в існуючій організаційній структурі необхідно створювати особливі тимчасові групи, які займаються впровадженням інновацій.

На рис. 5 показані основні функції управління інноваційним процесом.

Планування, проектування та оперативне управління впровадженням інновацій є складним багатоцільовим процесом, який вимагає оцінки багатьох параметрів, розробки чисельних взаємопов'язаних заходів, залучення і координацію роботи багатьох служб та спеціалістів різного профілю.

З цією метою, для практичного управління інноваційним процесом нами розроблена і впроваджена на підприємствах Житомирської області регламентна система управління інноваційним процесом на підприємстві (рис. 5).

В табл. 6 наведений перелік робіт (позиції 1–31) та відповідальність підрозділів і посадових осіб за управління інноваційним процесом на машинобудівному підприємстві. В основу регламентного управління інноваційним процесом покладена сіткова матриця (рис. 6), яка представляє собою графічне зображення процесу підготовки, прийняття та реалізації рішень, де операції, виконання яких необхідно для досягнення кінцевої мети, представлені у певній технологічній послідовності і взаємозалежності із зазначеними виконавцями. Сіткова матриця суміщається з календарно-масштабною

Примітка: При складанні табл. 4 використанні дані законодавства з винахідництва

Система показників, що характеризують рівень інноваційної активності промислових підприємств*

Назви показників та груп	Формула розрахунку показника	Умовні позначення	Формула розрахунку ступеня інтенсифікації	Умовні позначення
Загальна кількість впровадження інновацій K_i	$K_i = \sum_I I$	K_i — кількість впроваджених інновацій; $\sum_I I$ — сумарне число впроваджених інновацій по підрозділам підприємства; n — кількість підрозділів	$I_i^j = \frac{I_t - I_i}{I_i} 100$	I_i^j — показник ступеня інтенсивності інновацій за рахунок збільшення темпів впровадження; I_t — кількість інновацій, впроваджених за t -й період часу; I_i — кількість інновацій, впроваджених за i -й період часу, прийнятий за базисний
Масштаби застосування (об'єми використання інновацій) M	$M = I \cdot m$	M — масштаби застосування інновацій; I — конкретна інновація; m — число застосувань	$I_i^M = \frac{M_t - M_i}{M_i} 100$	I_i^M — показник ступеня інтенсивності інновацій за рахунок збільшення масштабів впровадження; M_t — кількість впроваджених інновацій за t -й період часу; M_i — те ж, за i -й період часу, прийнятому за базисний
Відносний показник інтенсивності впровадження інновацій U	$U = \frac{K_i \cdot H_i}{A}$	K_i, H_i — кількість інноваційних нововведень; A — об'єм виготовленої продукції, млн. грн.	$I_i^U = \frac{U_t - U_i}{U_i} 100$	I_i^U — показник ступеня інтенсифікації інновацій, за рахунок збільшення інтенсивності впровадження нововведень; U_t — інтенсивність впровадження нововведень в t -й період часу; U_i — те ж, за i -й період часу, прийнятому за базисний
Значимість інновацій Q_i	$Q_i = K_i \cdot (V_i + N_i + E_i + S_{cc})$	Q_i — важливість інновацій в балах; K_i — рівень продуктивності; V_i — об'єм використання інновацій в балах; N_i — ступінь новизни інновацій в балах;	$I_i^{Q_i} = \frac{\sum_i Q_i}{\sum_n Q_i} \cdot 100\%$	$I_i^{Q_i}$ — показник ступеня інтенсивності інновацій, за рахунок збільшення значення нововведень; $\sum_n Q_i$ — сумарне значення нововведень в t -ому періоді часу; $\sum_n Q_i$ — те ж за t -й період часу, прийнятому за базисний
		E_i — економічний ефект одного використання інновацій в балах; S_{cc} — складність задачі вирішеної інновацією в балах		
Приріст продуктивності праці за рахунок інновацій $\Delta ПП_i$	$\Delta ПП_i = ПП_t - ПП_b$	$\Delta ПП_i$ — приріст продуктивності праці за рахунок інновацій; $ПП_t$ — $\Delta ПП_i$ продуктивність праці за рахунок інновацій в t -й період часу і в безмежний період $\Delta ПП_b$	$I_i^{ПП} = \frac{k_t - k_i}{k_i} 100$	$I_i^{ПП}$ — показник ступеня росту продуктивності праці; k_t — ріст продуктивності праці, за рахунок впровадження інновацій в t -ому періоді часу; k_i — те ж в i -ому періоді часу, прийнятий за базисний
Зниження витрат матеріальних ресурсів ΔM	$\Delta M = M_t - M_i$	ΔM — зниження витрат матеріальних ресурсів; M_i — питомі втрати матеріальних ресурсів в базисний період часу; M_t — те ж, за рахунок використання інновацій в t -ому періоді часу	$I_i^{\Delta M} = \frac{\Delta M_t - \Delta M_i}{\Delta M_i} 100$	$I_i^{\Delta M}$ — показник ступеня інтенсивності інновацій за рахунок зниження витрат матеріальних ресурсів; ΔM_t — зниження питомих витрат матеріальних ресурсів за рахунок інновацій в t -ому періоді часу; ΔM_i — те ж в i -ому періоді часу, прийнятому за базисний
Зниження собівартості випущеної продукції ΔC_i	$\Delta C_i = C_t - C_2$	ΔC_i — зниження собівартості випущеної продукції за рахунок використання інновацій; C_1 — собівартість випущеної продукції в базисний період часу; C_2 — те ж, в розрахунковий період часу	$\Delta C_i = \frac{\Delta C_t - \Delta C_i}{\Delta C_i} 100$	ΔC_i — показник ступеня інтенсивності інновацій від зниження собівартості продукції; ΔC_1 — зниження собівартості продукції за рахунок використання інновацій в t -ому періоді часу; ΔC_i — те ж, в i -ому періоді часу, прийнятому за базисний
Об'єм інноваційної продукції в загальному об'ємі a_i	$a_i = \frac{A_i}{A_3}$	a_i — об'єм інноваційної продукції; A_3 — загальний об'єм продукції; A_i — об'єм інноваційної продукції	$a_i = \frac{A_i}{A_3} \cdot 100$	a_i — показник ступеня росту інноваційної продукції, %

* Джерело: авторська розробка

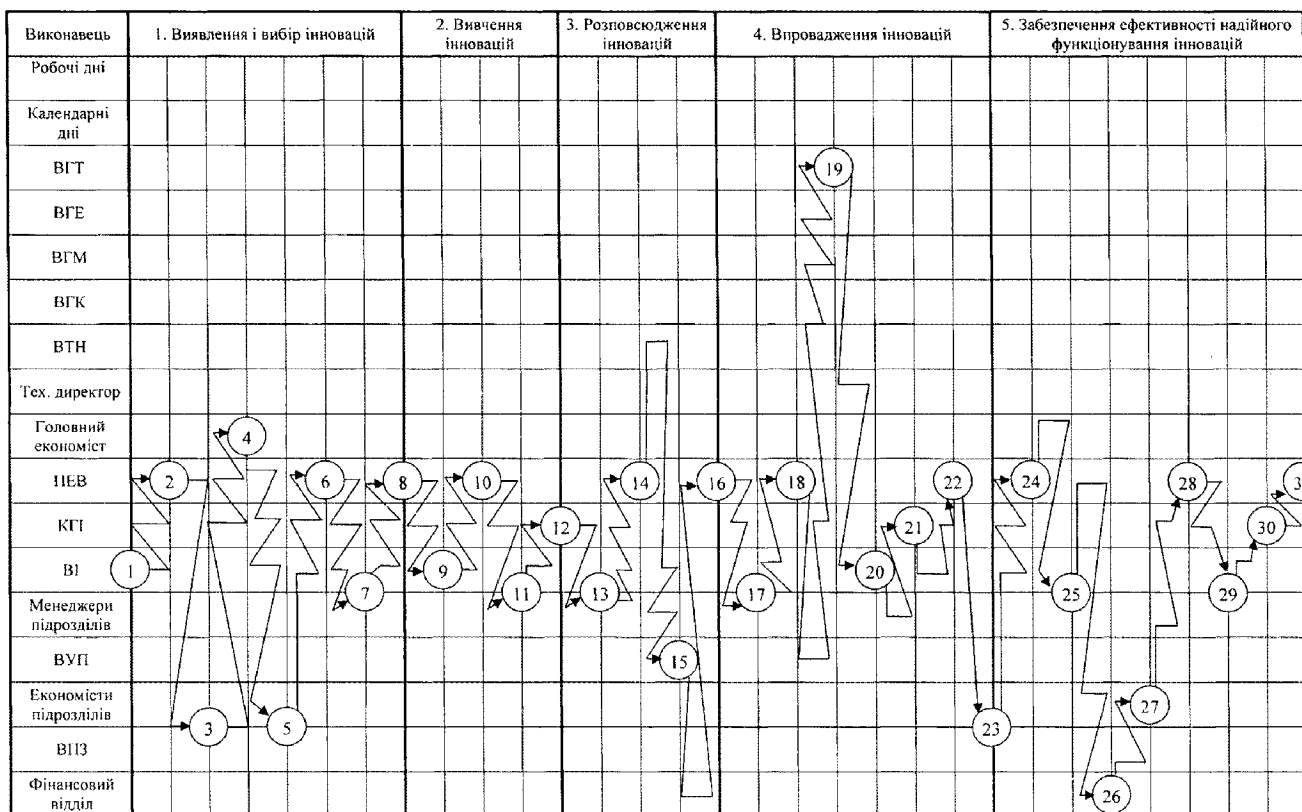

Рис. 5. Регламентна система управління інноваційним процесом на машинобудівному підприємстві

сіткою часу. Горизонтальні ділянки матриці характеризують ступінь управління, структурний підрозділ або посадову особу, яка виконує ту чи іншу операцію процесу підготовки, прийняття та реалізації рішень. Вертикальні ділянки матриці характеризують етапи та окремі операції процесу виконання рішень у часі.

Весь комплекс робіт з регламентованого управління інноваційним процесом складається із п'яти послідовних етапів (табл. 6): 1) виявлення та відбір інновацій (роботи 1–8); 2) вивчення та узагальнення відібраних інновацій (роботи 8–12); 3) розповсюдження інновацій (роботи 12–16); 4) впровадження інновацій (роботи 16–23); 5) забезпечення ефективного та надійного функціонування впроваджених інновацій (роботи 23–31).

На рис. 6. наведена система показників ефективності інноваційної діяльності на промисловому підприємстві.

Показником економічної ефективності застосування інновацій рекомендується відносний показник ефективності їх застосування у співставленні з показником ефективності застосування всього комплексу інноваційних заходів

$$\Pi_i = \frac{E_i}{\sum E_i}, \quad (1)$$

де Π_i — показник питомої ваги економічного ефекту від впровадження інновації в загальній сумі економічного ефекту, отриманого від реалізації комплексу інновацій; E_i — економічний ефект застосування конкретної інновації; $\sum E_i$ — загальний економічний ефект від впровадження інновацій у виробництво.

У відповідності до рекомендацій Комітету Організації Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮН-

ІДО) можна запропонувати наступні показники оцінки ефективності інноваційної діяльності:

1. Чистий дисконтований дохід;

$$\text{ЧДД} = \sum_{t=1}^T (P_t - B_t) \times \frac{1}{(1 + E_{\min})^t}, \quad (2)$$

де ЧДД — чистий дисконтований дохід; P_t — результати досягнуті на t -му етапі розрахунку; B_t — витрати, що здійснюються на t -му етапі розрахунку; E_{\min} — коефіцієнт мінімальної ефективності інвестицій в інноваційну діяльність. Чисельно цей коефіцієнт дорівнює річній ставці банківських відсотків по вкладах в частках одиниці за відрахування інфляційної складової в частках одиниці; t — період розрахунку (номер року).

2. Норма прибутку

$$R = \frac{NP + K}{I} \times 100, \quad (3)$$

де R — норма прибутку; NP — чистий прибуток; K — сума витрат на виплату відсотків на заємний капітал; I — загальні інвестиційні витрати.

3. Норма прибутку на акціонерний капітал:

$$K_{\text{фа}} = \frac{NP}{K_a} \times 100, \quad (4)$$

де $K_{\text{фа}}$ — норма прибутку на акціонерний капітал; K_a — акціонерний капітал.

4. Коефіцієнт фінансової автономії інноваційного проекту:

Перелік робіт і відповідальності підрозділів та посадових осіб в регламентній системі управління інноваційним процесом

Код робіт	Зміст етапів і робіт	Виконавці	Термін виконання робіт	Контроль та координація	Форми виконання та завершення робіт
Етап 1. Виявлення та вибір інновацій					
1–2	Аналіз ходу та результатів впровадження інновацій на підприємстві та його підрозділах	Координаційна група з інноваційного процесу (КГ), ПЕВ, ВІ		Головний економіст	Звіт
2–3	Аналіз системи заохочення персоналу за впровадження інновацій	ВПЗ, економісти підрозділів, КГ		Головний економіст	Звіт
3–4	Виявлення цілей узагальнення та розповсюдження інновацій	КГ, ПЕВ, ВПЗ, головний економіст		Виробничий директор	Перелік цілей, завдань
4–5	Визначення об'єктів інновацій	КГ, ПЕВ, ВІ, ВПЗ		Виробничий директор	Об'єкт інновацій
5–6	Узагальнення та аналіз інформації щодо інновацій. Комплексне вивчення інновацій	КГ, ПЕВ, ВІ		Головний економіст	зведений звіт
6–7	Визначення інновацій, які підлягають впровадженню, та їх оцінка	КГ, ПЕВ, менеджери підрозділів, ВІ		Головний економіст	Перелік інновацій
7–8	Відбір та систематизація інновацій	КГ, ПЕВ, ВІ		Головний економіст	Звіт
Етап 2. Вивчення та узагальнення відібраних інновацій					
8–9	Детальне вивчення відібраних інновацій	КГ, ПЕВ, ВІ		Головний економіст	Звіт
9–10	Узагальнення інновацій	КГ, ПЕВ, ВІ		Головний економіст	Звіт
10–11	Визначення сфери застосування інновацій	КГ, менеджери підрозділів, ПЕВ		Виробничий директор	Перелік об'єктів
11–12	Підготовка інформаційних матеріалів щодо відібраних до впровадження інновацій	КГ, ВІ		Керівник підприємства ПЕВ	Інформація
Етап 3. Розповсюдження інновацій					
12–13	Інформація трудових колективів	КГ, менеджери підрозділів		Головний економіст	Інформація
13–14	Вивчення організаційно-технічних умов впровадження інновацій	КГ, ПЕВ, ВІ, менеджери підрозділів		Головний економіст	Інформація
14–15	Організація вивчення інновацій	ВТН, менеджери підрозділів, ВІ, КГ, ВУП		Головний економіст	Навчання
15–16	Розрахунок очікуваного економічного ефекту від впровадження інновацій та визначення його стартової ціни	ПЕВ, фінансовий відділ, економісти підрозділів		Головний економіст	Очікуваний ефект, стартова ціна
Етап 4. Впровадження інновацій					
16–17	Визначення об'єктів інновацій	КГ, менеджери підрозділів, ПЕВ		Головний економіст	Перелік об'єктів
17–18	Розробка плану впровадження інновацій на підприємстві	ПЕВ, менеджери підрозділів, ВІ		Виробничий директор	План впровадження інновацій
18–19	Розробка організаційно-технічних заходів впровадження інновацій	КГ, ВГГ, ВГЕ, ВГМ, менеджери підрозділів		Виробничий директор	План заходів
19–20	Визначення відповідальності підрозділів та осіб по кожному пункту впровадження інновацій	Технічний директор, ВІ		Генеральний директор	Перелік підрозділів та осіб
20–21	Оперативне управління впровадженням інновацій	КГ, менеджери підрозділів		Виробничий директор	Звіт
21–22	Організація методичної допомоги щодо впровадження інновацій	КГ, ПЕВ, ВІ		Головний економіст	Консультації
22–23	Створення системи стимулювання працівників за впровадження інновацій	ВПЗ		Головний економіст	Система стимулювання
Етап 5. Забезпечення ефективного та надійного функціонування впроваджених інновацій					
23–24	Збір інформації про хід та результати впровадження інновацій. Ведення обліку та звітності	КГ, ПЕВ, ВІ		Головний економіст	Інформація, звіти
24–25	Прийняття заходів по усуненню відхилень від плану впровадження інновацій	Менеджери підрозділів, головний економіст		Виробничий директор	Заходи
25–26	Визначення фактичного економічного ефекту від впровадження інновацій	ПЕВ, економісти підрозділів, фінансовий відділ, ВУП		Головний економіст	Фактичний економічний ефект
26–27	Визначення розмірів та матеріального заохочення за впровадження інновацій	ВПЗ, економісти підрозділів, ВУП		Головний економіст	Система стимулювання
27–28	Аналіз результатів впровадження інновацій	КГ, ПЕВ, менеджери підрозділів		Головний економіст	Звіт
28–29	Розробка та впровадження заходів по забезпеченню ефективного та надійного функціонування інновацій	КГ, ПЕВ, менеджери підрозділів		Виробничий директор	Заходи
29–30	Тиражування та розповсюдження матеріалів щодо інновацій	КГ, ВІ		Головний економіст	Звіт
30–31	Підведення підсумків щодо впровадження інновацій	ПЕВ, КГ		Головний економіст	Підсумковий звіт

Умовні позначення: І — інновація; КГ — координаційна група з інноваційного процесу; ПЕВ — планово-економічний відділ; ВІ — відділ інформації; ВГК — відділ головного конструктора; ВПЗ — відділ праці та заробітної плати; ВТН — відділ технічного нормування; ВГЕ — відділ головного енергетика; ВГМ — відділ головного механіка; ВГТ — відділ головного технолога; ВУП — відділ управління персоналом; ФВ — фінансовий відділ

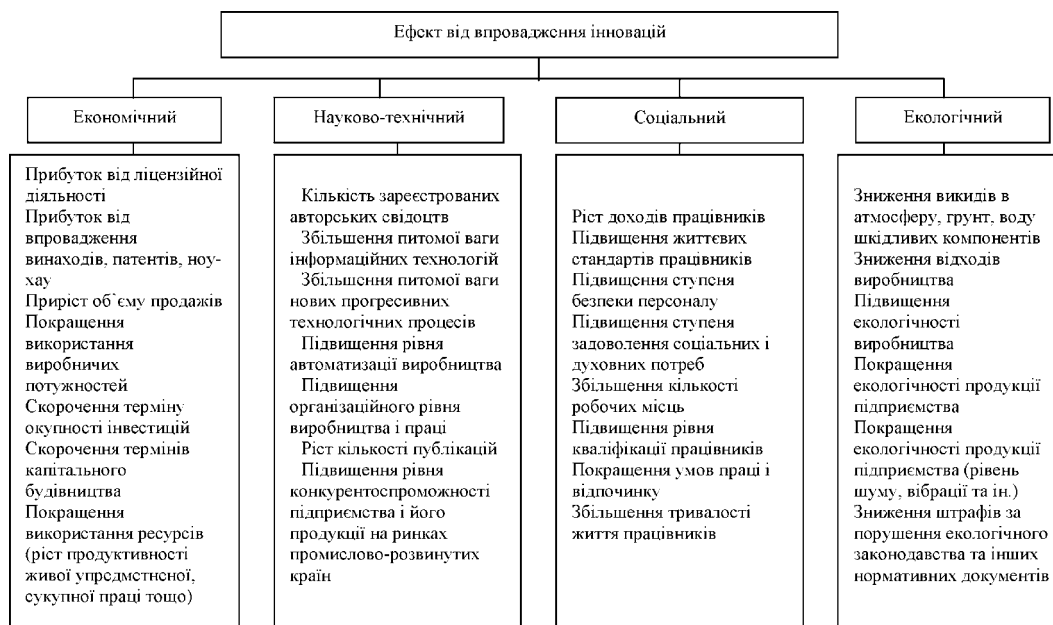

Рис. 6. Система показників ефективності інноваційної діяльності на промисловому підприємстві

$$K_{фа} = \frac{Зв}{Зе}, \quad (5)$$

де $K_{фа}$ — коефіцієнт фінансової автономії інноваційного проекту; $Зв$ — власні засоби; $Зе$ — позикові засоби.

5. Коефіцієнт поточної ліквідності:

$$K_{nl} = \frac{Oa}{ЗЕ}, \quad (6)$$

де K_{nl} — коефіцієнт поточної ліквідності; Oa — сума оборотних активів інноваційного проекту.

6. Інтегральним показником, що характеризує ефективність інноваційної діяльності підприємства, може бути коефіцієнт результативності інноваційної діяльності:

$$Kp = \frac{Bc}{\sum_{i=1}^T B_{НДР} - \sum_{i=1}^T (H_1 - H_2)}, \quad (7)$$

де Kp — коефіцієнт результативності інноваційної діяльності; Bc — сумарні витрати по закінчених інноваційних розробках, що прийняті (рекомендовані) до освоєння у виробництві (серійному); $B_{ндp}$ — фактичні витрати на науково-дослідні розробки за i -й рік; H_1 — незавершене виробництво на початок періоду, що аналізується у вартісному виразі; H_2 — аналогічно на кінець періоду, що аналізується.

7. Термін окупності інвестицій в інноваційний проект:

$$T_0 = \frac{Bз}{Пч}, \quad (8)$$

де $Пч$ — чистий річний прибуток, одержуваний в результаті функціонування об'єкта.

Прискорення розвитку економіки вимагає розповсюдження, в першу чергу, управлінських інновацій.

Проте темпи просування на першому етапі ринкових реформ сповільнені штучним утриманням впровадження управлінських інновацій. Впровадження управлінських нововведень стримуються через ряд таких причин, як інерція та консерватизм. Найбільший опір зустрічають управлінські нововведення, які забезпечують скорочення персоналу, зменшення норм часу виконання робіт. Все це говорить про прояв недооцінки значення управлінських інновацій, що підтверджується різницею рівнів організаційного та технічного розвитку підприємств. В той же час, управлінські інновації можуть в більшій мірі, ніж техніко-технологічні інновації, впливати на економічні показники (наприклад, організацію роботи за системою рівнодівок, підвищення рівня ритмічності).

За результатами виконаних нами досліджень встановлено, що головною необхідністю і актуальністю розвитку національних підприємств є інноваційна складова у механізмах забезпечення довгострокової економічної стійкості. Це підтверджується аналізом діяльності інноваційно-активних підприємств Житомирської області (ВАТ «Коростенський завод хімічного машинобудування», ВАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес», ВАТ «Коростенський завод залізобетонних виробів», ВАТ «Біомедскло», ВАТ «Янтар»). У результаті встановлено, що на 85 % цих підприємств спостерігався приріст обсягів збуту і розширення ринків збуту, 75 % — замінили застарілу продукцію на нову, понад 90 % — підвищили продуктивність праці, 23 % — впровадили ресурсозберігаючі, екологічно орієнтовані технології. Однак, у цілому по Житомирській області, спостерігається тенденція до скорочення кількості впроваджень нових видів продукції (особливо виробничо-технічного призначення) і нових технологій (табл. 1, 2).

Для того, щоб підприємства змогли перейти на інноваційно-інвестиційну модель розвитку виробництва, необхідно здійснити наступні заходи: а) ввести механізм державного замовлення на впровадження інновацій у виробництво; б) залучити в процес інвестування

лідерів світового високотехнологічного бізнесу, тобто створити вигідні умови для вкладання грошей саме в українські підприємства; в) забезпечити розвиток інноваційних структур, тобто різноманітних форм об'єднання зусиль науки, освіти, виробництва і фінансового капіталу; г) забезпечити перехід від державного фінансування до державного інвестування прикладних розробок, науково-технічних програм та інноваційних проєктів; д) необхідно зробити кредити дешевими та зацікавити банки вкладати гроші в інноваційні проєкти.

Для забезпечення економічної стійкості підприємства повинні зберігати здатність до безперервних інновацій — спроможність створювати нові, або покращувати старі товари і технологічні процеси їх виготовлення та виходити на нові ринки. Для цього з успіхом можуть використовуватися прогресивні інновації. Наша довгострокова мета — не лише економіка інновацій, а й суспільство інновацій, здатне до оновлення, до гнучкого реагування на об'єктивні зміни і тенденції та динамічного перспективного розвитку. Україна зробила Європейський вибір і прагне жити за Європейськими стандартами, у тому числі і на інноваційному полі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сьогодні стійке функціонування промислових підприємств неможливе без змістовно-орієнтованого інноваційного забезпечення виробничих процесів. Виходячи із пріоритету стійкого функціонування промислового виробництва в нестабільному ринковому середовищі, відповідний ринковий механізм забезпечення економічної стійкості підприємств на принципах регламентної системи управління сприятиме визначенню та ре-

алізації адекватних шляхів сталого розвитку економіки України.

Література

1. Большая книга о малом наномире : моногр. / [В. И. Ляшенко, Н. В. Жихарев, К. В. Павлов, Т. О. Бережная]. — Луганск : Альма-матер, 2008. — 531 с.
2. Жамойда А. А. Концепция конкурентоспособности товара / А. А. Жамойда // Вісник економічної науки України. — 2007. — № 2 (12). — С. 45–49.
3. Кокурин Д. И. Инновационная деятельность / Д. И. Кокурин. — М. : Экзамен, 2001. — 576 с.
4. Крылов Э. И. Анализ эффективности инвестиционной и инновационной деятельности предприятия / Э. И. Крылов, В. М. Власова, И. В. Журавкова. — М. : Финансы и статистика, 2003. — 608 с.
5. Лапко О. Інноваційна діяльність в системі державного регулювання / О. Лапко. — К. : НАН України, 1999. — 254 с.
6. Садеков А. А. Предпринимательство и устойчивое развитие : моногр. / А. А. Садеков. — Донецк : ДонГУ-ЭТ им. М. Туган-Барановского, 2002. — 420 с.
7. Садеков А. А. Управление устойчивым развитием методами стандартизации / А. А. Садеков. — Донецк : ДонГУЭТ им. М. Туган-Барановского, 2003. — 182 с.
8. Унковская Т. Е. Финансовое равновесие предприятия / Т. Е. Унковская. — К. : Генеза, 1997. — 326 с.
9. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер. — М. : Прогресс, 1982. — 455 с.
10. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4.07.2002 р. № 40 — IV // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 36. — С. 266.